

Received / Makale Geliş Tarihi 14.08.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 20.10.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(100), 2614-2628

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10028899

Dr. Öğr. Üyesi Arya Biçen

<https://orcid.org/0000-0002-8747-051X>

Bitlis Eren Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bitlis / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/00mm4ys28>

Millet Bahçelerinin Engelli Ulaşılabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme: Diyarbakır Bağlar Millet Bahçesi

Evaluation on the Disabled Accessibility of the Nation Garden: Diyarbakır Bağlar Nation Garden

ÖZET

Kamusal alanlar; toplumun tüm bireylerinin eşit şekilde yararlanması gereken kentsel unsurlardır. Sağlıklı bir toplum ve çevre için kamusal açık yeşil alanların engel yaratmadan tüm kullanıcıların rahat ve konforlu şekilde faydalanabilmesi için düzenlenmesi önemlidir. Bu bağlamda günümüzde yapımı devam eden büyük ölçekli millet bahçelerinin tüm bireylerin engelsiz bir şekilde kullanabileceği şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Günümüzde "81 il için 81 milyon m²" mottosuyla düzenlenen Millet Bahçelerinin siyasal, toplumsal ve ekolojik olarak temsil ettikleri niceliksel ve niteliksel olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı ise Diyarbakır kentinde yeni gelişim alanında inşa edilen Bağlar Millet Bahçesi engelli bireyleri ulaşılabilirliği için önerilen standartlara uygunluğunun sorgulanmasıdır. Yerinde gözlem ve fotoğraflar ile belgeleme yapılmıştır. Sonuç olarak görülmektedir ki millet bahçesi görme engellilerin kullanımı açısından yeterli uygunlukta olmayıp, uygulama aşamasında yapılan müdahaleler olumsuz sonuçlara neden olmuştur. Alan içerisinde yol, merdiven ve rampaların ulaşılabilirliğinde ve çeşme, çöp kovası, dinlenme amaçlı masa-bank gibi donatı elemanlarının kullanımı açısından sorunlu olduğu tespit edilmiştir. Millet bahçeleri gibi tüm kentlilerin kullanımına sunulan kent ölçeğinde parkların niceliksel hedeflerinin yanında kaliteli ve sağlıklı bir çevre için engelli kullanımına uygun hale getirilmesi, gerekli yasal düzenlemelerin ve denetimlerin yapılması sorumluluğun ortak paydaşları tarafından koordine edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Millet Bahçesi, Engelli ulaşılabilirliği, Bağlar Millet Bahçesi, Engelsiz tasarım.

ABSTRACT

Public spaces; are urban elements that all members of society should benefit from equally. For a healthy society and environment, it is important to organize public open green spaces so that all users can benefit from them comfortably without creating obstacles. In this context, the large-scale public gardens that are under construction today need to be planned and implemented in a way that all individuals can use them without any obstacles. Today, the political, social and ecological representations of the National Gardens, organized with the motto "81 million m² for 81 provinces", are evaluated quantitatively and qualitatively. The purpose of this study is to question the compliance of the Bağlar Nation Garden, built in the new development area in Diyarbakır city, with the recommended standards for accessibility for disabled individuals. Documentation was made with on-site observations and photographs. As a result, it can be seen that; The national garden is not suitable for the use of visually impaired people, and the interventions made during the implementation phase have caused negative results. It has been determined that there are problems in terms of accessibility of roads, stairs and ramps within the area and the use of equipment such as fountains, garbage bins, tables and benches for resting purposes. In addition to the quantitative targets of urban-scale parks, such as public gardens, which are available for the use of all citizens, they should be made suitable for disabled use for a quality and healthy environment, and the necessary legal regulations and inspections should be made and the responsibility should be coordinated by the common stakeholders.

Keywords: Nation gardens; Disabled accessibility, Bağlar Nation Garden, Barrier-free design.

1. GİRİŞ

Kamusal alanlar; toplumun tüm bireylerinin eşit şekilde yararlanması gereken kentsel unsurlardır. Sağlıklı bir toplum ve çevre için açık yeşil alanların engel yaratmadan, tüm kullanıcıların özellikle engelli bireylerin rahat ve konforlu şekilde faydalanabilmesi için düzenlenmesi önemlidir. Doğuştan veya sonradan ortaya çıkabilen/gelişebilen engeller bireylerin hayatını zorlaştırmakta ve kamusal alan kullanımında konfor şartları/erişebilirliği kısıtlanmaktadır. Bu nedenle tüm sınıflandırılmaldaki engelli bireylerin konfor koşullarının fiziki olarak sağlanması için sosyal ve kültürel aktivitelerin yapıldığı yeşil alanların; gerek ulaşılabilirlik gerekse donatı elemanların ergonomik özellikleri açısından belli kriterlere göre düzenlenmesi, engelsiz bir çevrenin oluşturulması gerekmektedir. Evrensel tasarım günümüzde hareket kısıtlılığı olan; kalıcı/geçici engeli olanlar, yaşlı, hamile, bebek aralı ve çocuk gibi hareket kısıtlılığına sahip bireyler dâhil olmak üzere herkesi kapsamaktadır (Zeyrek Çepehan & Güller, 2020; s.396). Farklı dezavantajlı gruplara hayatın olağan akışı içerisinde eşit şartlar sağlayarak onlara ötekilerin yanında bir pozisyon kazandırmaktadır (Hacıhasanoğlu, 2003; s.99). Bu nedenle kamusal kullanımda sosyal ve ekolojik işlevleri olan açık yeşil alanların da tüm dezavantajlı bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir. Açık yeşil alanlar nüfusa göre komşuluk, semt/mahalle ve kent ölçeği gibi farklı alan büyüklüğü ile alan planlamasında yer almaktadır. Bu alanların birden fazla fonksiyonel özelliği bulanabilir. Günümüzde inşa edilen Millet Bahçeleri’de büyük ölçekli ve farklı fonksiyonları içeren kentsel açık yeşil alanlar içerisinde değerlendirilmektedir. Kentsel yeşil alanların artırılması kapsamında yapılan ve toplumun kullanımına sunulan bu alanların dezavantajlı bireyler tarafından engelsiz olarak kullanılabilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Diyarbakır’da yapılmış ve kullanımda olan millet bahçesinin engelsiz kullanılabilirliğinin/erişilebilirliğinin değerlendirilmesidir. Belirlenen amaç doğrultusunda Bağlar Millet Bahçesi’nin ulaşılabilirlik standartları çerçevesinde uygunluğu ve eksiklikleri tespit edilmiştir.

2. KENTSEL YEŞİL ALAN: “MİLLET BAHÇELERİ”

Millet bahçeleri kentsel açık yeşil alanlar içerisinde yer almaktadır. Ülkemizde açık yeşil alanların niceliksel olarak kentsel planlamaya dâhil edilerek varlığının artırılmaktadır. Ancak yeşil alanların salt nüfusa göre niceliksel büyüklüklere bağlı kalmaksızın farklı fonksiyonları içeren bütüncül niteliksel bir yaklaşımla ele alınması önemlidir (Şenik ve Uzun 2021; s.384). Son dönemde “81 ilde 81 milyon m² yeşil alan” mottosuyla başlatılan çalışmalarda millet bahçeleri yasal mevzuatta yerini alarak inşa edilmeye başlanmıştır. Açık yeşil alanların tarihsel gelişiminde bahçe oluşumları antik dönem medeniyetlerine kadar uzanmaktadır. Bahçelerin tarımsal amaçlı olarak veya dini ve yönetim yapılarının yakın çevre düzenlemelerinde kurgulandığı görülmektedir (Şenik ve Uzun, 2021; s.381). Sanayi Devrimi ile beraber 18. yüzyılın sonlarında, yönetici sınıfına ait arsa ve bahçeler halka açılarak “park” haline getirilmiş, Avrupa ve Amerika’da “park” kavramının mekânsallaşma süreci hızlanmıştır (Şenik ve Uzun, 2021; s.380). Anadolu’da da bahçe kültürü beylikler de dâhil olmak üzere Selçuklular ve Osmanlılar döneminde görülmektedir (Memlük, 2013). Lale Devri ve Tanzimat Dönemi’nde modernleşme hareketleri ile beraber parklar geliştirilmeye çalışılmıştır (Kaşdaş Uzun ve Şenol, 2020; s.212-213). Geç Osmanlı döneminde millet bahçeleri olarak ortaya çıkan ortak kullanıma sunulmuş açık ve yeşil alanlar park olarak adlandırılmış, natüralist bahçe üslubunda kurulan mesire ve halk bahçeleri kent içerisinde artarak yer almıştır (Çelik, 2018; s.335). Park kavramının ortaya çıktığı dönem Avrupa’da çalışma saatlerinin değişmesi, serbest zamanın kavramının oluşması ve yönetim biçimlerinin değişimi ile başlamıştır. Soylu ve zenginlerin sahip olduğu avlanma alanları da dâhil yeşil alanların dışında halkın kullanımı için yeşil alan düzenlemeleri yapılmıştır.

Batılılaşma hareketlerinin etkisiyle park kavramının Osmanlı’da uygulanabilmesi için Sultan Abdülaziz döneminde halka açık, umumi bahçeler yapılmış ve bu bahçelere “Millet Bahçesi” adı verilmiştir (Memlük, 2013). İlk örneği olan Taksim Millet Bahçesi ve sonrasında düzenlenen Üsküdar’daki Sarıkaya Millet Bahçesi, Sultanahmet Millet Bahçesi, Tepebaşı Millet Bahçesi ve Sarayburnu-Gülhane, Mahmut Şevket Paşa, Fatih ve Sultanahmet Bahçeleri aynı dönemde öne çıkan örneklerdir (Çelik, 2018; s.337; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2020). Millet bahçesi kavramı 19. yy. sonlarına doğru Hürriyet Bahçesi olarak da adlandırılmıştır (Berkez 2010 akt. Şenyurt, 2018; s.153; Çelik, 2018; 337). Osmanlı arşiv belgelerinde ise 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra “Millet Bahçeleri”nin imparatorluğun pek çok kentinde büyük bir heyecanla inşa edildiği belirtilmektedir (Şenyurt, 2018; s.154). Sultan Abdülmecid döneminde millet bahçeleri, Anadolu’nun Adana, Ankara, Aydın, Bursa, Edirne, Erzurum, Kars, Konya, Mersin, Sinop, Sivas gibi büyük kentlerinde yer almıştır (Zeybek ve Yıldırım, 2022; s.101). Çoğu millet bahçesi Sultanahmet ve Tepebaşı Millet bahçeleri gibi çöplük alanların dönüşümü ile

gerçekleştiği, yine eski mezarlıkların dönüştürülmesi de gündeme geldiği Osmanlı arşiv belgelerinde belirtilmektedir (Şenyurt, 2018; s.157).

Cumhuriyet dönemi ilk örneği ise 1926'da Meclis Binası karşısında konumlandırılan Ulus Millet Bahçesidir (ÇŞİB, 2020). 20. yy.'ın ilk çeyreğinde Cumhuriyet Dönemi ile birlikte Millet Bahçelerinin kullanımı devam etmiştir. "Millet bahçesi" olarak tanımlanan park uygulamaları, Cumhuriyet döneminde muasır medeniyetler seviyesine çıkma hedefi ile sosyal hayatın önemli bir parçası olarak planlanmıştır (Zeybek ve Yıldırım, 2022; s.101). Kaşdaş Uzun ve Şenol (2020), Erken Cumhuriyet dönemindeki modernleşme ve ulus inşası sürecinin sonucu ortaya yeni tür parkların ve günümüz millet bahçelerinin dönemlerinin koşullarını yansıtarak geliştiğini, güç ve politik ideolojilerin bir ifadesi olduğunu belirtmektedirler. Farklı fonksiyonları içeren millet bahçeleri nitelikli açık yeşil alanları artırma potansiyeline sahip olmakla beraber, yasal düzenlemelerde belirsizlikler, parçalı yönetsel yapı ve ekonomik kaygılarla alınan planlama kararlarının işlevsel biçimde mekânsallaştırılmasını engellediğine (Şenik ve Uzun, 2021; s.380) yönelik görüşler de mevcuttur. Açık yeşil alan sistemi içerisinde millet bahçeleri kentsel açık yeşil alanlar olarak sınıflandırılmaktadır (Şenik ve Uzun, 2021; s.389).

Osmanlıda batılılaşma/modernleşme hareketlerinin bir yansıması olarak ortaya çıkan millet bahçelerinin, Cumhuriyet sonrası uygulamaları bulunmaktadır. Günümüzde ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler İçin Millet Bahçeleri Rehberi (2020) ile Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017)'nde kentsel planlamaya dâhil edilmiştir. Planlı alanlar yönetmeliğinde yeşil alanlar içerisinde tanımlanmaktadır. Rehberde de "Tarihi, kültürel ve doğal özellikleri koruyan, sosyo-kültürel hayata dair önemli yansımalar sunan, şehrin ve ülkenin prestijine katkı sağlayacak simgesel yeşil alanlar" (Şenik ve Uzun, 2021; s.383) olarak ifade edilen kavram yönetmelikte "Halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilir, yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi hususların bakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak Millet Bahçeleri Rehberinde belirlendiği büyük yeşil alanlar" (Resmî Gazete, 2017) şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla beraber Şenik ve Uzun (2021) çalışmasında; Şehir Plancıları Odası'na göre, millet bahçesi kavramının iktidarın ideolojisiyle biçimlendiği alanlar olarak belirtildiğini ve hazırlanan millet bahçesi rehberinin "kamusal, doğal ve korunması gerekli alanlarda yapılaşma ve tahribatın önünün açılmasının önünü açacak bir çerçeve" ortaya koyduğu yönünde eleştirildiğini de vurgulamaktadır. Rehberde göre, millet bahçelerinin kente farklı fonksiyonları içeren, estetik değeri olan, ekolojik, sağlıklı ve sürdürülebilir açık yeşil alanları artırmak, yaşam kalitesine katkı sunmak, kültürel peyzaj kimliğini yöreye özgü bitkisel ve yapısal unsurları kullanarak kazandırmak hedeflenmektedir (ÇŞİB, 2020).

Günümüzde bu hedefler doğrultusunda inşa edilen millet bahçeleri ile ilgili birçok değerlendirme mevcuttur. Sağlık vd. (2019), millet bahçeleri kriterlerinin uygulama ve proje aşamasını; Yıldırım ve Gül (2020), yeniden değerlendirilen stadyum alanının millet bahçesi olarak kullanımını; Dedekarginoğlu (2019), dönemin hafızası olarak nitelendirilen Ankara Millet Bahçesi'nin yeniden seçim vaadi olarak gündeme gelen güncel durumunu; Kırmızı (2021), Jacobs'un mahalle parklarına yaklaşımı üzerinden millet bahçelerinin planlamasında ekonomik, siyasal ve toplumsal boyutu; Turgut Gültekin (2015), batılılaşma hareketlerinin yansıması olarak örnek millet bahçesini; Altıntaş ve Serdaroğlu Sağ (2022), stadyumlardan millet bahçesine dönüşümün yaygın olduğu uygulamalardan bir örneği; Aksoy ve Özgür (2020), halk plajından millet bahçesine dönüşümü değerlendirilmektedir. Günümüzde "81 il için 81 milyon m²" mottosuyla düzenlenen Millet Bahçeleri'nin siyasal, toplumsal ve ekolojik olarak temsil ettikleri niceliksel ve niteliksel olarak değerlendirilmektedir.

3. ENGELLİ ERİŞİLEBİLİRLİĞİ VE ULAŞILABİLİRLİK STANDARTLARI

Dünya Sağlık Örgütü'nün engelli tanımı; "Bir bozukluk ya da özür nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal, kültürel faktörlere bağlı olarak, kişiden beklenen rollerin kısıtlanması ya da yerine getirilememesi" şeklindedir. Engelli sınıflandırılması; ortopedik (bedensel), görme, işitme, dil ve konuşma, zihinsel ve süregen hasta olarak yapılabilir (Aslan ve Ankaya, 2020; s.111). Endüstri Devrimi ile engelliliğin artması, Fransız Devrimi ile özlük hakları hareketinin ortaya çıkması ve II. Dünya savaşı sonrasında engelli görünürlüğünün artmasıyla rehabilitasyon çalışmalarının başlaması gibi gelişmelerin kapsamında Avrupa, Amerika ve Japonya'da engellilere yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir (Zeyrek Çepehan ve Güller, 2020; s.387; (Winance 2004, Winance, Ville, Ravaud, 2007 akt. Aktop 2022; s.123-124, 126).

Erişilebilirlik kavramı ilk kez 1959-1961'de ABD'de Nugent'in rehabilitasyon çalışmaları ile ortaya çıkmaya başlamıştır (Bulut ve Hallaç, 2023; s.75). İlk düzenlemelerden biri 1968 yılında kabul edilen Mimari Engeller Yasası (The Architectural Barriers Act) olup erişilebilirlik standartlarını kapsamaktadır

(Balaram 2001 akt. Aktop, 2022; Özkaraca & İnceoğlu, 2021; s.1893). 1970’lerde erişilebilirlik sorunu birçok ülkede gündeme gelmiştir (Winance, Ville, Ravaud, 2007 akt. Aktop 2022; s.128).

Engelsiz tasarımın sürdürülebilirliğinin ve her alanda kapsayıcılığının sağlanmasında yapılan çalışmalar evrensel tasarım ilkelerini ortaya çıkarmaktadır (Ünver ve Yamaçlı, 2014; s.219). Engelsiz tasarım anlayışı temelinde gelişen “evrensel tasarım” kavramı ilk kez Mace tarafından 1980’li yılların ortalarında kullanılmıştır (Dostoğlu, Şahin, & Taneli, 2009 akt. Pouya&Kocaaslan, 2020; s.66). Ronald L. Mace tarafından temelleri atılan kavrama kılavuz olabilmesi için North Carolina State Üniversitesi Evrensel Tasarım Merkezi 1997’de 7 ilke yayımlamıştır (Hilmioğlu ve Seçer Kariptaş, 2022). Evrensel Tasarım Merkezi’nce belirlenen ilkeler; kullanımda eşdeğerlik ve esneklik, basitlik ve sezilebilirlik, algılanabilir bilgilendirme, hatanın tolere edilmesi, fiziksel gücün az kullanımı, yaklaşım ve kullanım ölçü ve mekânı olarak sınıflandırılmaktadır (Kaplan, 2007; s.52). Evrensel tasarım ilkelerini şekillendiren kapsayıcı yaklaşımına göre; yapıyı çevrede engelsiz erişim ve kullanım alanları oluşturulmalı, rasyonel/sürdürülebilir/işlevsel/estetik çözümler üretilmelidir. Bu ilkeler doğrultusunda kent ölçeğinde açık kamusal alanların da herkes için kullanılabilir, algılanabilir, erişilebilir ve sürdürülebilir olması için standartlar geliştirilmiştir. Yapılı çevrenin düzenlenmesinde antropometrik ve ergonomik genel kurallar; yeterli ve uygun; hareket alanı, döşeme yüzeyi, genişliği ve yüksekliği, bildirişimde gerekli ikaz ve bilgilendirme işaretleri ile yeterli ve gerekli mekânsal donatılar şeklinde belirlenmektedir (Kaplan, 2007; s.53).

Ülkemizde ise kentsel alanlara ve yapılarla, engelli bireylerin ulaşım, kullanım ve erişimi için ulusal politika/ yasa ve uluslararası kriterler çerçevesinde standartlar geliştirilmiştir. 1997’de Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Engelli bireylere yönelik ilk olarak 1997’de imar kanununda TSE standartlarının geçerliği olduğu belirtilerek düzenlemeler yapılmıştır. (Özkaraca ve İnceoğlu, 2021; s.1895). Ülkemizde binalar, yapıyı çevre düzenlemeleri, ulaşım sistem ve donanımları, hissedilebilir yüzeyler gibi engelli erişiminde kullanılan yardımcı ürünler, düşey sirkülasyon donanımları, trafikte sesli ve uyarı sinyalizasyonları için TS 9111 (güncel 2023), TS 12576 (güncel 2012), TS 12460 (1998), TS ISO 23599 (güncel 2021), TS 13536 (güncel 2023), TS 23600 (güncel 2012), TS EN 81-70+A1 (güncel 2022) gibi standartlar yer almaktadır (TSE 2023).

2005 yılında da Özürlüler Kanununun kabulü ve 2009 yılında BM Engelli Hakları Sözleşmesine taraf olunmasıyla engelli bireylerin erişimine yönelik çalışmalar artmıştır. Erişilebilirlik kavramı da ilk kez 2005 Engelliler Hakkında Kanunu’nda, 2014 yılında yapılan düzenleme ile yer almıştır (Bulut ve Hallaç, 2023 s.75). Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2011 yılında kapatılmasıyla engelliler ile ilgili düzenlemeleri yapma yükümlülüğü devredilmiştir. 2012 yılı 6353 sayılı kanun ile 2005 yılı 5387 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır. Böylece erişilebilirlik standartlarının uygulama ve denetimleri her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile engelliler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılması ve eksikleri tamamlaması için 8+2 yıllık sürenin verilmesi hükümleri düzenlenmiştir (28351 Resmi Gazete, 2012).

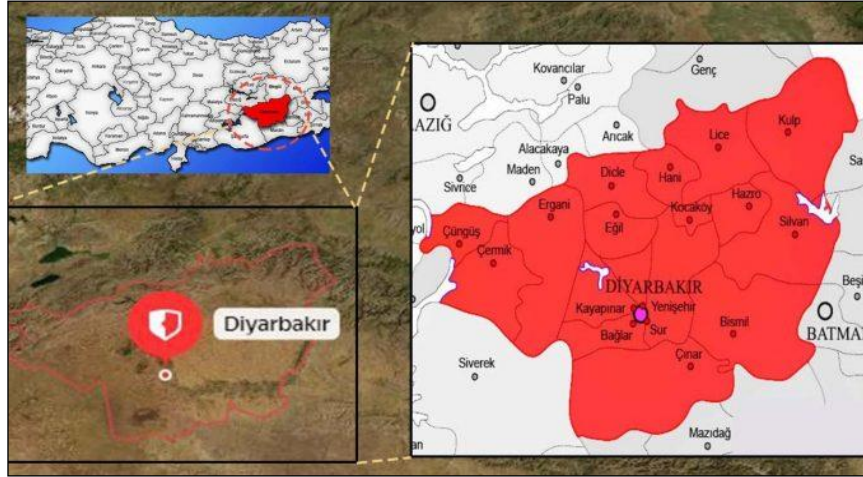
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından (Kaplan vd., 2011), engelsiz tasarım kapsamında yapılabilecek mekân düzenlemelerine giriş niteliğinde, Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı hazırlanmıştır. El kitabı kapsamında “TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları”, “TS 12576: Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları” esas alınmıştır. El kitabında ayrıca noksan görülen kısımlar için; “Birleşmiş Milletler (BM) Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment (2004), Americans with Disabilities Act Standarts for Accessible Design, (1994), DIN 18024-01 (1998) ve City of London (Kanada) Facility Accessibility Design Standarts (2007)” verileri kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El kitabında, yatay dolaşımda; kaldırım ve yolları, rampa ve merdivenler, uyarı işaretleri ve bilgilendirme, otoparklar, kentsel donatı elemanları düzenlemeleri görsel destekli anlatımlar ile yer almaktadır.

Ülkemizde engelli erişilebilirliğini kent ve yapı ölçeğinde ve bilinç/farkındalık/sürdürülebilirlik yönüyle teknik ve/veya sosyal açıdan değerlendirmeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Malkoç True ve Sönmez Türel (2013), mevcut yapıyı çevrenin fiziksel engellilerin kullanılabilirliğini; Kaplan ve Öztürk (2004), metro istasyonu gibi kamusal iç mekanların düzenlenmesinde, sürdürülebilir kentsel yaklaşımlar içinde engelsiz tasarımın yasal çerçevesini; Ünver ve Yamaçlı (2014), evrensel/kapsayıcı tasarımın idari ve/veya teknik yönünün yanında sürdürülebilirliğin sağlanması için bir kültür olarak salt meslek grupları değil tüm bireyler tarafından benimsenmesi/benimsetilmesinin önemini; Sirel vd. (2012), Olgun ve Yılmaz (2014), Aslan ve Ankara (2020), Kuter ve Çakmak (2017), Türcan İmran ve Kiper (2020) kentsel kullanımında

olan örnek parkın fiziki yapısını engelli standartları açısından; Arat ve Bulanık (2020) kentsel ölçekteki park-bahçelerin ergonomik standartlara uygunluğunu değerlendirmektedir.

4. ÇALIŞMA ALANI ve YÖNTEM

Çalışma alanı Diyarbakır kenti Bağlar ilçesinde bulunan Bağlar Millet Bahçesi'dir. Diyarbakır'da eski stadyum alanının dönüşümü ile yapımı devam eden Yenişehir Millet Bahçesi, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı¹'nda yapılan Sur Millet Bahçesi ve kontrolsüz yapılaşmaların yoğun olduğu Bağlar ilçesinin yeni gelişim bölgesinde yapılan Bağlar Millet Bahçesi olmak üzere üç adet millet bahçesi bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da yer alan Diyarbakır kenti Bağlar, Yenişehir, Sur ve Kayapınar olmak üzere dört merkez ilçeden oluşmaktadır (Şekil 1). 2022 TÜİK ADSNK verilerine göre 1.146.356 kişi nüfusa sahip kent merkezinde Bağlar ilçe nüfusu 406.471 kişidir. En yüksek ikinci nüfusa sahip olan ilçe afet riski taşıyan ve göçlerle büyüyen, dolayısıyla kontrolsüz ve plansız yapılaşmaların yoğun olduğu bölgedir. 2005 yılı sonrası yapılan imar çalışmaları ile ilçenin çeperinde bulunan Bağcılar Mahallesi yeni gelişim alanı olarak belirlenmiştir. Planlı gelişen ve mevcut mahalle dokusundan farklı gelişen bu bölgede açık yeşil alan düzenlenmeleri yapılmaktadır. Bu düzenlemelerde öne çıkan uygulamalardan biri de 2020 yılında ihalesi yapılarak inşa edilen 61.432 m² alana (ÇŞİB Millet Bahçeleri, 2023) sahip millet bahçesidir (Şekil 2,3,4). Proje kapsamında 1.040 m² kıraathane ve 72 m² mescit yapılmıştır. Çocuk oyun alanları, spor sahaları, aletli egzersiz alanları, 1.000 m bisiklet yolu, bisiklet yolu paralelinde yürüyüş parkuru ve 2.200 m yürüme yolu yapılmıştır.

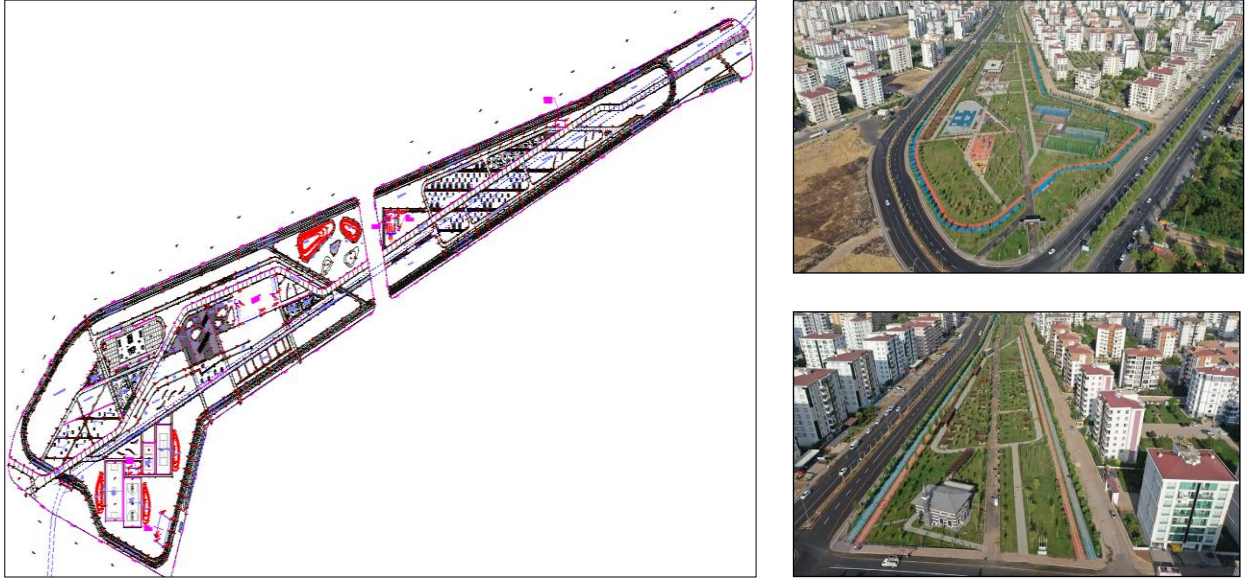


Şekil 1. Diyarbakır Kenti (Şehir Sorgula, 2023)



Şekil 2. Bağlar Millet Bahçesi Konumu (Google Earth, 2023; Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kent Bilgi Sistemi, 2023)

¹ "Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı" UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 2015 yılında, Almanya'nın Bonn kentinde yapılan 39. dönem toplantısında kaydedilmiştir (UNESCO, 2023).



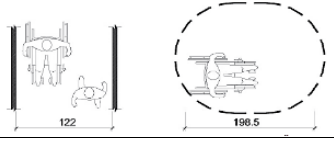
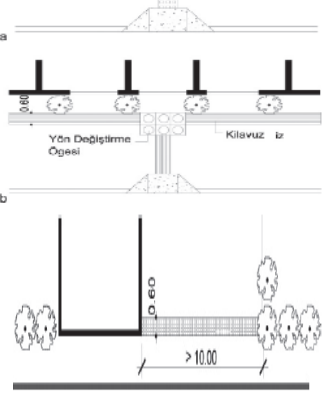
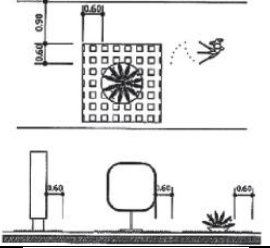
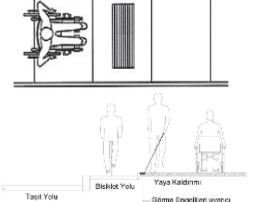
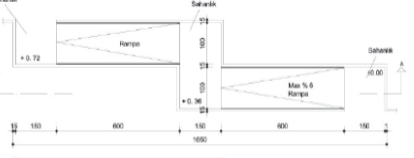
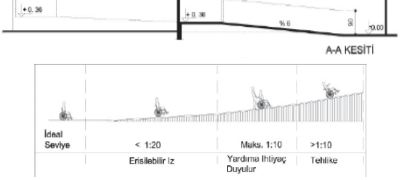
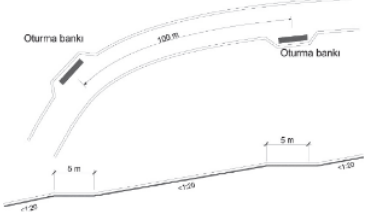
Şekil 3. Bağlar Millet Bahçesi Projesi ve görünümler (Bağlar Belediyesi, 2023)



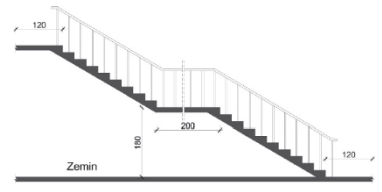
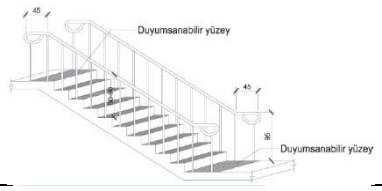
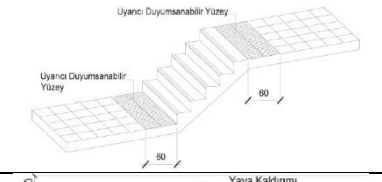
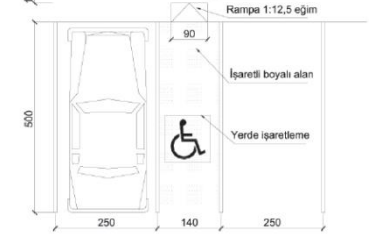
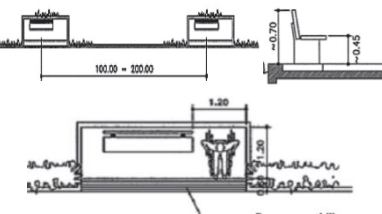
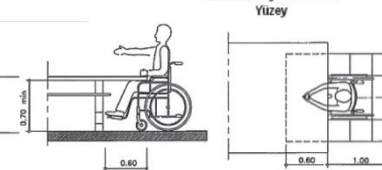
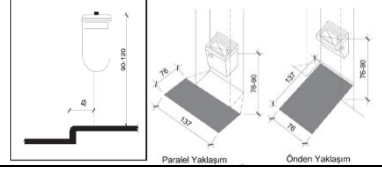
Şekil 4. Bağlar Millet Bahçesi Fonksiyon Alanları (Araştırmacı Arşivi, 2023)

Çalışma kapsamında millet bahçeleri ve engelli ulaşılabilirliği için literatür taraması yapılmıştır. Çevrimiçi haritalar, kent okuma sistemi kullanılarak çalışma alanı konumu ve projeleri aktarılmıştır. Yerinde gözlem ve incelemeler yapılmış fotoğraf destekli anlatımlar ile aktarılmıştır. Değerlendirmede kullanılan ölçütler için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca hazırlanan Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı'nda yer alan standartlar temel alınmıştır (Tablo 1). Bu kitapta yer alan standartlar temel olarak; TS 12576 ve TS 9111 temelinde ilgili yasal düzenlemeler ile Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment, ADA, DIN 18024-01 ve City of London (Kanada) Facility Accessibility Design Standarts kullanılarak hazırlanmıştır (Kaplan vd., 2011).

Tablo 1. Engelliler için ulaşılabilirlik standartları (Kaplan vd., 2011; Sirel vd., 2012; Aslan ve Ankaya, 2020)

Standartlar		
Yaya Yolları ve Kaldırımlar	Boyutlar Eğim Genişlik: En az 150 cm –ideal 200 cm- Yükseklik en fazla 15 cm Yatay dolaşımda tekerlekli sandalyelerin dñnüşüne imkân vermeli Özellikle tekerlekli sandalye kullanıcıları için enine eğim %2'den, boyuna eğim %4'ten küçük olmalıdır.	
	Yüzey/Kaplama Dolaşımı kolaylaştırıcı, kaydırmaz kaplama seçimi Yeraltı tesisatı için bırakılan kapaklar çıkıntı oluşturmayacak şekilde dizayn edilmeli Yüzey kaplamalarında en fazla 5 mm derz aralıkları olmalı Görme engellilerin baston kullanımı için kılavuz çizgileri ve duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeylerden oluşan yaya hareketine paralel 1000 cm'den geniş alanlarda 60 cm genişlikte olan kılavuz izlerden faydalanılmalıdır. Kılavuz izi yüzey dokusu yüksekliği en fazla 20 mm olmalı, rögarlara ya da drenaj kanallarına uzak olmalı,	
	Kent Mobilyaları Bilgilendirme panoları, aydınlatma elemanları ve ağaçların algılanabilirliği açısından yükseltilmiş bir platforma uygulanması gerekmektedir. Yüzeyden 10 cm yüksekte olmalı. Kent mobilyalarının etrafında görme engelliler için 60 cm duyumsanabilir yüzey oluşturulmalı önerilmektedir. Ağaç diplerine de çevre ile renk zıtlığına sahip ızgaralar veya çakıllar yerleştirilmesi önerilmektedir. Açık ve yeşil alanlarda her 100 m'de bir adet dinlenme bankı bulunmalıdır.	
	Güvenlik Engelli dolaşımında kaldırımda ızgara, mantar, zincir gibi düzensizlikler ve kot farkı bulunmamalıdır. Izgara konulması gerektiğinde ise yürüyüş doğrultusuna dik olacak şekilde konumlandırılmalıdır. Drenaj ızgara yatay profilleri arasındaki mesafe 13 mm olmalı.	
Rampalar	Boyutları Eğim En az genişlik 180 cm, kaldırım kenarında en az 120 cm genişliğinde olmalı Kot farkı 50 cm'den fazla ve 1000 cm'den uzun rampalarda veya rampa geçişlerinde 250 cm genişliğinde dinlenme alanı bırakılmalıdır. En fazla eğim %8 olmalı, 10 m'yi aşan uzunluklarda %6 olmalıdır.	
	Yüzey Rampaların çıkış ve iniş hattında görme engellilerin kullanımı için 150 cm uzunlukta farklı dokuda düz bir alan bırakılmalıdır. Tekerlekli sandalyelerin kaymasını engellemek için rampa yüzey kaplaması kaydırmaz, stabil, sert ve pürüzlü malzemeden yapılmalıdır. Yüzeydeki pürüzlülük yüksekliklerinde 20 mm'den büyük farklılık olmamalıdır. Hissedilebilir yüzey uygulamaları döşemeye ile zıt renkte olmalıdır	
	Güvenlik Dış mekânlardaki küpeşteler, başlangıç ve bitiminde 45 cm daha devam etmelidir. Kot farkının 20 cm'yi aştığı durumlarda çift taraflı küpeşte bırakılmalıdır. Tekerlekli sandalye için koruma bordürü en az 5 cm yükseklikte olmalıdır. Yürüme hatları boyunca yapılan rampalarda belli aralıklarla dinlenme amaçlı sahanlıklar/alanlar ve bu alanlarda oturma elemanları bırakılmalıdır.	

Tablo 1. Engelliler için ulaşılabilirlik standartları (Kaplan vd., 2011; Sirel vd., 2012; Aslan ve Ankara, 2020)-
Devamı

Merdiven	Boyutlar	Rıht yüksekliği en fazla 15 cm olmak üzere 2 x rıht yüksekliği + 1 x Basamak genişliği = 63 cm formülü kullanılmalı Basamak kol genişliği en az 180 cm, basamak adım genişliği en az 30 cm olmalıdır. Doğrultusu değişmeyen yollarda 180 cm'den fazla kot farkı var ise 200 cm sahanlık planlanmalıdır. Görme engelliler çıkış hattı başlama ve bitiş kısımlarında yapılan farklı dokulu hissedilebilir yüzeyler basamağa paralel olarak 120 cm uzunlukta olmalıdır. Doğrultusu değişen merdivenlerde ise dönüşlerin kolay sağlanabilmesi için 180*180 cm sahanlık bulunmalıdır.	
	Yüzey	Yüzeylerde kaydırmaz pürüzlü kaplamaların kullanılması gerekmektedir. Az gören engelliler için basamak adım yüzeyi ile rıht yüksekliği arasında kolay algılanabilir renk farklılığı olmalıdır. Kaymaz şeritler kullanılmalı (3'ten fazla basamakta başlangıç ve bitişlerde) Küpeşteler sahanlıklarda ve çıkış hatlarında en az 45 cm daha devam ettirilmelidir.	
	Güvenlik	Destek alınması sağlamak için küpeşte kullanılmalıdır. Merdiven çıkış hattında başlangıç ve bitiş döşemelerinde görme engelliler için basamaklara en az 60 cm mesafeden itibaren uyarıcı hissedilebilir yüzeyler kullanılmalıdır.	
Otopark	Ölçü	En az 360 cm, önerilen genişlik 390 cm Her 50 araç için en az 1 adet özürü işaretli park yeri	
	Malzeme ve Güvenlik	Açık otoparklarda; uygun sembol veya işaret açıklamaları, kaymayı engelleyen malzemeden inme/binme alanı, yönlendirici işaretler, kaldırım rampası ve park yeri işareti olmalıdır.	
Donatı elemanları	Banklar	Oturma bankları 100.00 m - 200.00 m gibi düzenli aralıklarla yerleştirilmelidir. Yerleşim düzeninde tekerlekli sandalyelerin yaklaşımı düşünülerek en az 120 cm alan planlanmalıdır. Bankın zeminden yüksekliği 45 cm, sırt yaslama yeri yüksekliği 70 cm olmalı. Masalı bank düzenlemelerinde masa yüksekliği =75-90 cm arasında olmalı. Masaya her yönden tekerlekli sandalyenin yaklaşabilmesi ve buna göre derinliğin en az 60 cm olması gerekmektedir.	
	Çöp kutuları Çeşmeler	Yürüme rotasında çöp kutuları gibi donatı elemanlarının dolaşımı engellemesi için bordür taşından en az 40 cm geride montajı yapılmalıdır. Önerilen çöp kutusu yüksekliği= 90-120 cm. Tekerlekli sandalyelerin yaklaşımı düşünülerek çeşmeler için yükseklik =90 cm	
	Aydınlatma	Yeterli ve uygun sayıda konulmalı, aydınlatma genişliği ana yolda 150 cm, yan yollarda 90 cm, yerden yüksekliği 220 cm olmalıdır	
	Bitkilendirme	Yürüme ve dolaşımda engel yaratmaması için bitkisel peyzaj unsurlarını yol kenarlarında olması ve dalların yüksekliğinin 220 cm'den fazla olması gerekmektedir. Tekerlekli sandalye ve görme engellilerin kullanımında kaymaların olması için zemine meyve dökebilecek ağaçların ve dikenli çalıların yol, rampa ve/veya merdivenlerden uzak konumlandırılması gerekmektedir.	

Millet bahçesi ulaşılabilirliği kapsamında kaldırımlar, yollar, merdiven ve rampalar, otoparklar ve donatı elemanları (bank, çöp kutusu, çeşme, ağaçlandırma) değerlendirilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Kaldırım ve Yollar

Millet bahçesi etrafında kaldırım yolu, içerisinde 1000 m ana girişleri bağlayarak devam eden anayol ve bu yola bağlanan yan yürüme yolları bulunmaktadır. Toplam yürüme yolu 2300 m'dir. Kaldırım ve yürüyüş yolları arasında 10-25 cm arasında değişen kot farkı bulunmaktadır. Millet bahçesi alanına iki ana giriş bulunmaktadır. Yan yürüme yolları ve kaldırımlar ise farklı noktalarda birbiri ile bağlantılıdır. Ana girişleri bağlayan kuzeydoğu-güneybatı aksında boyunca devam eden 1000 m'lik anayol park içerisinden geçen araç sirkülasyonunun olduğu sokak yolu (1499/1 sk.) ile bölünmektedir (Şekil 5). Kamışlı ve Çevlik caddelerinde konumlandırılan ana girişler yolu net 500 cm genişliktedir. Park içerisinde anayol asfalt türevli kaplamadır. Yan yürüme yolları beton plak olup genişliği 250 cm'dir. Kaldırım ve ana yolla bağlantılı olan yan yolların haricinde dinlenme ve aktivite alanlarına bağlanan geçiş yolları da bulunmaktadır. Bu geçiş yolları değişen genişliklerde ve farklı malzeme kullanımları ile yapılmıştır. Ana yürüme yolu engelli bireyler için istenen standart genişlik ile enine ve boyuna eğimi karşılamaktadır (Şekil 5). Kuzeydoğu-güneybatı aksı, arazi kot yaklaşık 3 metre kot farkını, plan düzleminde forma hareket verilerek yaklaşık %1 eğimle tamamlanmıştır. Enine eğim ise yaklaşık %0,6'dır. Yan yürüme yollarında ise enine eğim yaklaşık %0,4'tür. Boyuna eğimde standartlara uygundur. Ancak yan yolların ana yola bağlantılarında yer yer kot farkı 2 m'yi aşmaktadır, bu nedenle aktivite alanlarına ve ana yola bağlantıda merdiven kullanılmıştır. Rampa kullanımı olmadığından engelli yürüme aksı ana yol ile sınırlı kalmakta yan yollarda kesintiye uğramaktadır. Bisiklet yolu ile kaldırım arasına bitkilendirme işlemi yapıldığından standartlara uygundur. Beton plak ve asfalt türevli yol kaplamaları sert ve kaymaz özellikte olup standartlara uygundur. Aynı zamanda çevresiyle kontrast oluşturması az gören bireyler için algılamayı kolaylaştırmaktadır.



Şekil 5. Bağlar Millet Bahçesi Girişleri (Araştırmacı Arşivi, 2023)

İki ana cadde kesişimi içerisinde kalan ve Yeni Hal Caddesi'ne paralel yeşil kuşak gibi lineer konumlanan park alanı etrafında beton parke taşı ile kaplanmış kaldırım hattı bulunmaktadır (Şekil 6). Kaldırım hattı boyunca genişlikler sabit değildir. Yer yer 120 cm'ye kadar düşen genişlikler tekerlekli sandalye kullananlar için önerilen genişliğin altında kalmaktadır. Bununla beraber kaldırım rampaları eğimi bozulmalardan dolayı hesaplanmamıştır. Kilitli beton parke taşı ile döşenmiş kaldırımlarda derz aralıklarının 16 mm'den fazla olması nedeniyle görme engelli bireylerin baston kullanımına uygun değildir. Kaldırımlarda görme engelli bireyler için hissedilebilir yüzey uygulaması yapılmıştır. Kılavuz izlerin sağ ve sol tarafında hat boyunca 60'ar cm baston hareketi mesafesi bulunmalıdır. Ancak aks boyunca kılavuz izleri aydınlatma gibi kentsel unsurlardan dolayı kesintiye uğramaktadır. Direklerden bazıları doğrudan kılavuz izlerin üzerine denk gelmiştir. Bunlardan birisi hattın park girişlerine yönelen rampalarında hissedilebilir yüzeylerde yön değişimi için uyarıcı yüzeylerin bulunmamasıdır. Bir diğer sorun uygulama hataları ve/veya zemin sıkıştırılması/katmanlarının oturmasıyla kaldırım hattı boyunca çökmelerin olması, ani seviye değişikliklerine maruziyet durumunun ortaya çıkmasıdır. Kaldırımların bir bölümünde kılavuz çizgisi bulunmamaktadır. Kılavuz izler ve uyarıcı yüzeyler park giriş-çıkışında kullanıcıyı tam yönlendirememektedir. Ana yoldan itibaren aktivite, dinlenme alanlarına ve yapısal birimlere yan yollarla bağlantılar yapılmıştır. Yan yollar kimi yerlerde dallanarak küçük bağlantılar sağlanmıştır. Ancak bu bağlantılar, boyut ve yüzey olarak görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanımına

uygun değildir. Aktivite alanları ve etrafları fonksiyona göre yalıtımlı ahşap kaplama, çakıl döşeme, bazalt küp taş veya renkli beton karolar gibi farklı kaplamalara sahiptir (Şekil 7). Bazalt küp taş ve çakıl döşeli yolların genişliği 1- 1,5 m arasında değişkenlik göstermektedir. Yürüme alanlarında farklı doku geçişleri için uyarıcı yüzey veya bilgilendirme/işaretleme yapılmamıştır. Beton ve asfalt yol hariç tüm yan yollarda bozulmalar mevcut olup engelli bireylerin sirkülasyonu için sorun teşkil etmektedir.



Şekil 6. Bağlar Millet Bahçesi Etrafı Kaldırım Düzenlemeleri (Araştırmacı Arşivi, 2023)



Şekil 7. Bağlar Millet Bahçesi Yürüyüş Yolları (Araştırmacı Arşivi, 2023)

5.2. Merdiven ve Rampalar

Bahçe içerisindeki ana yol eğimi standartlara uygun olduğundan engelli bireyler için kaliteli bir kullanım sunmaktadır. Ancak yan yolların dinlenme ve aktivite alanlarının bir bölümüne bağlantısında kot farkı bulunmaktadır. Bu alanlara dolaylı erişim olmakla beraber doğrudan erişimin sağlandığı merdivenlerin yakın çevresinde tekerlekli sandalye kullanımı için rampa düzenlemesi bulunmamaktadır. Rampalar parkı çevreleyen kaldırımda giriş-çıkış güzergâhlarında yer almaktadır. Görme engelliler için hissedilebilir yüzeyler ya bulunmamakta ya da bozulmuş durumdadır (Şekil 4). Bazalt plak kaplama beton merdivenin genişliği 280 cm olup, rıht yükseklikleri 12-15 cm arasında değişmekte olup dengeli bir çıkış hattı ve iki tırabzan bulunmamaktadır. Görme engelliler için merdivenlerde kaymaz şerit ve uyarıcı yüzey kullanılmamıştır (Şekil 8). Engelli bireylerin kullanımı açısından uygun değildir. Bir diğer yürüyüş parkuru ve oyun-spor alanını bağlayan ahşap merdivenin de basamak kol genişliği 130 cm olup rıht yüksekliği 15 cm'dir.



Şekil 8. Bağlar Millet Bahçesi Merdiven ve Rampa Düzenlemeleri (Araştırmacı Arşivi, 2023)

5.3. Otoparklar

Millet bahçesi etrafında bulunan kaldırım hattında yer yer açık otopark düzenlemeleri bulunmaktadır (Şekil 9). Yaklaşık 250 cm genişliğinde araç yerlerinden oluşan bu otoparkta engelli kullanımına uygun bir düzenleme, işaretleme veya rampa bulunmamaktadır. Ayrıca otoparka kaldırımdan yapılan giriş ve yavaşmalar döşemeye zarar vermiş ve görme engelliler için bırakılan hissedilebilir yüzeyleri tahrip ederek ani seviye değişikliklerine neden olmuştur. Otoparklar engelli kullanımına uygun değildir.



Şekil 9. Bağlar Millet Bahçesi Etrafı Otopark Düzenlemeleri (Araştırmacı Arşivi, 2023)

5.4. Donatı Elemanları

Millet bahçesi içerisinde ana yol hattı üzerinde karşılıklı düzenlenen saksılı banklardan oluşan dinlenme elemanları arasındaki mesafe yeterlidir. Oyun ve spor aktiviteleri yakın çevresinde de gruplandırılmış banklar ve masalı oturma elemanları bulunmaktadır. Saksılı banklar oturma yeri yüksekliği 45 cm, sırt dayama yeri yüksekliği 35 cm olup, tekerlekli sandalyelerin yaklaşım mesafeleri uygundur. Ancak masalı bankların tekerlekli sandalye yaklaşımı için uygun açıklıkları bulunmamaktadır (Şekil 10). Beraber veya ayrı düzenlenmiş olan çöp kutusu ve çeşme öğelerinin yükseklikleri sırasıyla 50 cm ve 65 cm'dir. Bu elemanları yol kenarına yaklaşım mesafeleri standartlara uymamakta ve görme engelliler için duyumsanabilir yüzeyler bulunmamaktadır. Çeşmeler tekerlekli sandalyelerin yaklaşabileceği ölçülerde değildir. Aydınlatma elemanları 230 cm standardına uyumludur. Ancak merdivenlerde yeterli aydınlatma elemanı bulunmamaktadır. Ağaçların konumlandırılması ve seçim yapılan türleri ile ulaşımı bölmediğinden standartları karşılamaktadır. Dalları sarkan ağaçlar kaldırımlardan uzak konumlandırılmıştır. Yol kenarlarında bulunan ağaçların gelişimi devam etmekte yakın dönemde en alt dal yüksekliğinin 220 cm'i aşarak standartları karşılayacağı düşünülmektedir. Park içerisindeki yeşil doku genel olarak çimlendirme yolu ile elde edilmektedir.



Şekil 10. Bağlar Millet Bahçesi Donatı Elemanları (Araştırmacı Arşivi, 2023)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlıklı ve kaliteli yaşanabilir bir çevre için soysal bir alan oluşturma gayesiyle inşa edilen millet bahçelerinin ekolojik, sürdürülebilir olma, kültürel anlamda geçmişle bağ kurma gibi hedefleri bulunmaktadır. Kentin “prestijine katkı sağlayacak simgesel yeşil alanlar” olarak inşa edilen millet bahçelerinin halk tarafından benimsenmesi ve kullanılabilmesi için herkese eşit ulaşılabilirliği sunması gerekmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Osmanlı döneminde eşitlik ve modernleşme yaklaşımı ile oluşturulan millet bahçeleri dönemin niteliklerini taşıyan simge niteliğinde kamusal alanlardır. Kadın ve erkeğin, cinsiyet ayrımı olmadan bir arada sosyalleşmesine olanak tanıyan millet bahçeleri batılılaşma gayesinde kamusal ve estetik kaygılardan çok iktidarın zafer alanı olarak nitelendirilmektedir (Turgut Gültekin, 2015; s.10). Sosyo-kültürel paylaşımların yapılabildiği büyük açık yeşil alanlar Erken Cumhuriyet döneminde ulus inşasında da rol almıştır. Günümüzde de sosyo-kültürel pratiklerle beraber planlanan alanlarda niceliksel olarak yeşil alan ihtiyacını karşılama hedefi bulunmaktadır.

Demir Kayan ve Biçen (2021), çalışmalarında Diyarbakır’da kişi başına düşen aktif yeşil alan ve park alanlarının önerilerin altında kaldığını tespit etmiştir. Diyarbakır özellikle 1950’li yıllarla beraber göç ve/veya doğum oranının nüfusu arttırması, kat mülkiyeti düzenlemeleri ile ekolojik gelişmelerin ulaşım başta olmak üzere bir çok sektörün gelişimine etki etmesi gibi nedenlerle kentte yapılaşma hızı artmış ve kent merkezi son 30 yılda iki kattan fazla büyüme göstermiştir. Bağlar ilçesinin yapılaşma biçiminde özellikle 2000 yılı öncesi yerleşim alanlarında parsellerin tamamının inşaat alanı olarak kullanımı nedeniyle özellikle mahalle ve kent ölçeğinde park sayıları ve yeşil alan miktarı oldukça azdır. Bu nedenle ilçede yeşil alan ihtiyacının karşılanması önemlidir. Pandemi dönemi de yeşil alanların sağlıklı bir çevre için önemini bir kez daha göstermiştir. Bu nedenle herkesin yeşil alan ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Ancak niceliksel artış kadar kentsel yeşil alanlar, herkes için ulaşılabilir olmalıdır. Dezavantajlı bireylerin sosyalleşme, spor ve dinlenme olanaklarına eşit şekilde erişebilmesi kaliteli bir toplum yaşantısı için değerlidir. Bununla beraber özel mekanından çıkarak kamusal alana geçtiği andan itibaren bir çok güçle karşılaşan engelli bireylerin topluma daha kolay entegre olabilmesi, kamusal mekanlardan eşit oranda yararlanabilmesi ve kamusal mekanlarda da konforlu hissetmesi için engelsiz tasarlanacak açık yeşil alanlar ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında incelenen Bağlar Millet Bahçesi uygulamasında herkes için eşit ve ulaşılabilir bir alanın taşınması gereken standartlar bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Yürüme yolları, kaldırımlar, düşey sirkülasyon elemanları ve kentsel donatı elemanları çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak ana yolların ve bağlantılarının genişlikleri, eğimleri tekerlekli sandalye kullanımına olanak tanıırken, kaldırım ve bağlantılı yolların görme engelliler için uygun olmadığı tespit edilmiştir. Rampa ve merdivenlerin de gerek hissedilebilir yüzey uygulamaları, gerek tırabzan-küpeşte ve aydınlatma elemanları açısından yeterli olmadığı görülmektedir. Bununla beraber donatı elemanlarından bir çeşit bank dışında kalan öğelerin tekerlekli sandalye kullanan ve/veya görme engelli bireyler tarafından kullanımı sorunludur. Sosyo-kültürel bir alan olan millet bahçelerinin kentsel yeşil alanlara niceliksel olarak artırması dışında farklı fonksiyonları içerisinde barındırması yönüyle niteliksel katkı sunabilmesi için öncelikli hizmet ettiği toplumun dezavantajlı grupları da kapsayacak erişimde olmalıdır. İdeolojik bir söylem olmanın veya niceliksel hedefler olmanın ötesine geçilmesi için bu alanların engelli kullanımı ve ulaşılabilirliği kapsamında yer alan ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir. Çalışmanın tüm kentlilerin kullanımına sunulan büyük ve vizyonel kent ölçeğinde parkların, engelsiz bir çevre oluşturulması için tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar ile kentte devam eden uygulamalar için bir altlık oluşturarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, O. A. & Özgür, E. F. (2020). Ekonomik, siyasi, toplumsal çekişme alanı ve kamusal bir olgu olarak (kamusal) mekân: “halk plajı” ndan “millet bahçesi” ne Ataköy kıyı alanı. *Tasarım+ Kuram Journal*, 16(30), 37-60. <https://doi.org/10.14744/tasarimkuram.2020.6158>
- Aktop, Z. (2022). Engelli erişilebilirliğinin yasalarda yer alma süreci ve İtalya yasalarında müzeler için erişilebilirlik düzenlemeleri. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 22(2), 121-142. <https://doi.org/10.54961/uobild.1179184>.
- Altıntaş, G., & Serdaroğlu Sağ, N. (2023). Eski stadyum alanından yeni millet bahçesine: Eskişehir kent merkezinde bir dönüşüm örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(26), 12-36. <https://doi.org/10.16950/iujad.1093140>.
- Arat, Y & Bulanık, M. (2020). Kentsel dış mekânlardan parklara ergonomik standartlar çerçevesinden bir bakış; Konya Örneği. *Ergonomi*, 3(2), 55-73. <https://doi.org/10.33439/ergonomi.651078>.
- Aslan, B. G. & Ankaya, F. Ü. (2020). Kentsel peyzaj kapsamında Türkiye (İzmir/Bornova) Büyük Park’ın engelli standartları açısından değerlendirilmesi. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(3), 110-118.
- Bağlar Belediyesi. (2023). *Bağlar Millet Bahçesi*. <https://baglar.bel.tr/tr/post/26490/bolgenin-en-buyuk-millet-bahcesi-goz-kamastir>
- Bağlar Belediyesi. (2023). *Bağlar Millet Bahçesi Projesi*.
- Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012). Resmi Gazete (28351 Sayılı). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120712-11.htm>
- Bulut, B., & Halaç, H. H. (2023). Üniversitelerde evrensel tasarım yaklaşımı çalışmaları üzerine sistematik bir literatür analizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 74-91. <https://doi.org/10.58201/utsobilder.1209034>.
- Çelik, F. (2018). Geç Osmanlı Dönemi kentsel mekânda batılılaşma etkileri: Konya Millet Bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 331-350. <https://doi.org/10.21563/sutad.511681>.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2020). *Millet Bahçesi Rehberi*. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/eduardosya/milletbahcesirehber.pdf>
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kent Bilgi Sistemi KEOS (2023). <http://cbs.diyarbakir.bel.tr/keos/>
- Dedekargınoğlu, C. (2019). Erken Cumhuriyet Ankara’sında bir kamusal mekân: millet bahçesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 355-374. <https://doi.org/10.5505/jas.2019.47450>.
- Google Earth. (2023). Bağlar Millet Bahçesi. <https://earth.google.com/web/@37.91784661,40.1674327,720.13312894a,2498.60436022d,35y,0.00023697h,0t,0r/data=OgMKATA>
- Hacıhasanoğlu, I. (2003). Evrensel tasarım. *Tasarım + Kuram*, 2(3), 93-101. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240838>.
- Hilmioğlu, S., & Seçer Kariptaş, F. (2022). Erişilebilir üniversite kavramı üzerine bir inceleme: üniversite mekânlarının erişilebilirlik ve evrensel tasarım yönünden değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design*, 10(2), 40-51. <https://doi.org/10.58201/utsobilder.1209034>.
- Kaplan, H. (2007). Kentsel mekânların erişilebilirliği ve okunaklılığını sağlamada kentsel tasarımın bir bileşeni olarak engelsiz tasarım, tasarım ve özgürlük: engelli insanlar ve herkes için tasarım. *Bülten 46*, Tmmob Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 4, 51-62.
- Kaplan, H., & Öztürk, M. (2004). Engelliler, kamu mekânı ve engelsiz tasarım: Kamusal iç mekânlarda irdelenmesi için bir çerçeve. *Planlama Dergisi*, 2(4), 67-74.
- Kaplan, H., Yüksel, Ü., Gültekin, A., Güngör, C., Karasu, N., & Çavuş, M. (Eds.) (2011). *Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı*. T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Genel Yayın (49), Anıl Matbaacılık.
- Kaşdaş Uzun, I., & Şenol, F. (2020). Recent nation gardens and historical development of public green spaces in Turkey. *Art-Sanat*, 14, 211-240. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2020.14.0009>.
- Kırmızı, M. (2021). Millet bahçelerinin çeşitli boyutları: Jane Jacobs bu projeye ne derdi?. *Planlama*, 31(2):164–169. <https://doi.org/10.14744/planlama.2021.87049>.
- Kuter, N., & Çakmak, M. (2017). Kamusal dış mekânlarda engelliler için tasarım: Ankara, Seğmenler Parkı örneği. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 93-110.

- Malkoç True, E., & Sönmez Türel, H. (2013). Yapılı çevrelerin fiziksel engelliler yönüyle kullanılabilirliği: İzmir kenti örneği. *Artium*, 1(1), 1-16.
- Memlük, Y. (2013). Anadolu'da Türk Bahçesi ve bahçe kültürü, *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi*, 51. <https://www.plantdergisi.com/yazi-profdryalcin-memluk-Anadolu%E2%80%99da-turk-bahcesi-ve-bahce-kulturu-51.html>.
- Olgun, R., & Yılmaz, T. (2014). Parkların erişilebilirlikleri üzerine bir araştırma: Niğde Kızılelma Parkı örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15(1) 48-63. <https://doi.org/10.17474/acuofd.96765>.
- Özkaraca, N. & İnceoglu, M. (2021). Üniversite yerleşkelerinde erişilebilirlik değerlendirmesi: Düzce Üniversitesi Kampüsü örneği. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9(5), 1891-1908. <https://doi.org/10.29130/dubited.866597>.
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017). Resmi Gazete (30113 Sayılı). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170703-8.htm>
- Pouya, S. & Kocaaslan, H. (2020). Üniversite kampüslerinin engelsiz tasarımına ilişkin bazı öneriler; İnönü Üniversitesi kampüsü örneği. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 3(1), 62-85. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4003783>.
- Sağlık, A., Kelkit, A., Temiz, M., Sağlık, E., & Bayrak, M. İ. (2019). Millet bahçesi kavramı: Kahramanmaraş ili örneği. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi Özel Sayısı, 11-30.
- Sirel, B., Boyacıgil, O., Duymuş, H., Konaklı, N., Altunkasa, F., & Uslu, C. (2012). Çukurova Üniversitesi yerleşkesi açık alanlarının fiziksel engelliler bakımından ulaşılabilirliğinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-72.
- Şehir Sorgula. (2023). Diyarbakır Konumu. <https://sehirsorgula.com/diyarbakir-ilceleri/>
- Şenik, B. & Uzun, O. (2021). Açık yeşil alan sistemi planlanma ve tasarım süreçlerinde millet bahçelerinin rolü. *Planlama*, 31(3), 378-392. <https://doi.org/10.14744/planlama.2021.36043>.
- Şenyurt, O. (2018). Arşiv belgeleri ışığında Osmanlı'nın son dönemlerinde "gezinti" nin mekânları" ve millet bahçeleri. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), 143-167. <https://doi.org/10.26835/my.452649>.
- Tan, M. Ş. & Tunçbilek Karakaya, A. G. (2023). Kültür merkezlerinin erişilebilirliği; Ankara'da bir araştırma. *Akademik Sanat*, 1(18) , 1-20. <https://doi.org/10.34189/asd.2023.18.001>.
- Turgut Gültekin, N. (2015). Batılılaşmanın uzantısında kent bahçeleri; Giresun Memleket-Millet Bahçesi, *I. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi 15* (17), 7-14.
- Türcan İmran, Ö., & Kiper, T. (2020). İstanbul Çırpıcı Kent Parkı'nın engelli kullanımı açısından değerlendirilmesi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 10(3), 2062-2075. <https://doi.org/10.21597/jist.711965>.
- Türk Standartları Enstitüsü [TSE]. (2023). <https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/StandardAra.aspx>
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2022). *Adrese dayalı nüfus kayıt verileri ADSNK* <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2023). Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı. <https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/303>
- Ünver, H. & Yamaçlı, R. (2014). Ulaşılabilirlik kültürü. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2 (1) , 215-226.
- Yıldırım, M. & Gül, F. (2020). Kentsel ortak kullanım alanlarına bir örnek: Samsun Millet Bahçesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 125-141.
- Zeyrek Çepehan, İ. & Güller, E. (2020). Evrensel tasarım kapsamında herkes için erişilebilir tasarım. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(Erişilebilirlik Özel Sayısı), 383-410. <https://doi.org/10.21560/spcd.%20vi.818236>.